

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων, Πεδίον Άρεως, Βόλος, 38334,
<http://www.ldsagr/>, demolab@uth.gr, +302421074432-33

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός στους νέους Δήμους της Ελλάδας: μια συγκριτική προσέγγιση

Μαρί-Νοέλ Ντυκέν*

Η πρόσφατη διοικητική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα (Ν. 3852/7-6-2010) οδήγησε στην κατάργηση των 1033 Καποδιστριακών Δήμων και τη σύσταση 325 νέων από τους οποίους οι 238 προήλθαν από συγχώνευση. Με το νέο αυτοδιοικητικό χάρτη της Ελλάδας, περίπου ένας στους δύο Δήμους (54%) έχει μόνιμο πληθυσμό μεγαλύτερο από 20.000 κατοίκους, 62 είναι δήμοι με πληθυσμό άνω των 50.000 κατοίκων ενώ οι μικρότεροι δήμοι (κάτω από 10.000) αντιπροσωπεύουν πλέον μόνο το 18% του συνόλου. Οι περισσότεροι Δήμοι απέκτησαν έτσι με τον Καλλικράτη πληθυσμιακό μέγεθος καταλληλότερο για το σχεδιασμό και την εφαρμογή αναπτυξιακών πολιτικών. Στο άρθρο αυτό, θα επιχειρήσουμε μια πρώτη αποτύπωση του προφίλ των νέων Δήμων της Ελλάδας, επικεντρώνοντας την ανάλυσή μας στα κύρια χαρακτηριστικά του Οικονομικά Ενεργού Πληθυσμού τους (ΟΕΠ), θεωρώντας ότι, για τους Ο.Τ.Α., ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα και ταυτόχρονα μια προτεραιότητα, είναι η απασχόληση των κατοίκων τους.

Η συμμετοχή του πληθυσμού παραγωγικών ηλικιών στην οικονομική δραστηριότητα

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός (ΟΕΠ) αντανάκλα την «ένταση της συμμετοχής»¹ του ανθρώπινου δυναμικού στην παραγωγική διαδικασία. Σύμφωνα με τα δεδομένα της τελευταίας απογραφής πληθυσμού στη χώρα μας² (2001), ο ΟΕΠ αποτελεί το 49,7% του πληθυσμού των 15-64 ετών, επίπεδο αρκετά χαμηλότερο σε σχέση με πολλές χώρες της Ε.Ε., κατατάσσοντας την Ελλάδα στην 22^η θέση (Πίνακας 1). Το ποσοστό των οικονομικά ενεργών βρίσκεται έτσι στη χώρα μας αισθητά κάτω από το στόχο που τέθηκε στη Λισαβόνα για το 2010, ήτοι 70% (60% για τις γυναίκες)³ και όπως προκύπτει από τον Πίνακα 2, υπάρχουν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω αύξησής του. Η διεύρυνση όμως της παραγωγικής βάσης στην Ελλάδα όπως και σε άλλες χώρες της Ευρώπης (ειδικά στις Μεσογειακές), προϋποθέτει:

(i) τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας των νέων και των γυναικών. Ειδικότερα, τα ποσοστά συμμετοχής των τελευταίων παραμένουν ακόμη χαμηλά στην Ελλάδα (Πίνακας 2) παρόλη την αύξησή τους μετά το 1991, αύξηση ειδικά στις ηλικιακές ομάδες 25-34 και 35-44.

(ii) την άυξηση της συμμετοχής των ατόμων 55 - 64 ετών ανεξαρτήτως φύλου. Η περιορισμένη συμμετοχή των «πιο ηλικιωμένων», κοινό χαρακτηριστικό των αναπτυγμένων χωρών, αποτελεί σημαντικό διακύβευμα για την εθνική, περιφερειακή αλλά επίσης και την τοπική οικονομία.

Η αύξηση της συμμετοχής των δύο προαναφερθέντων ηλικιακών ομάδων στον ΟΕΠ απαιτεί όμως μια διαφορετική λειτουργία της αγοράς εργασίας σε όλες τις κλίμακες, περιλαμβάνοντας και αυτή του Δήμου. Είναι επομένως χρήσιμο να εξετασθεί η ηλικιακή αλλά και η κλαδική κατανομή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε αυτή την κλίμακα.

Μεθοδολογική προσέγγιση

Η διερεύνηση της συμμετοχής του πληθυσμού στην παραγωγική διαδικασία σε επίπεδο Δήμου βασίστηκε στα μοναδικά διαθέσιμα δεδομένα σε αυτή την διοικητική κλίμακα, δηλαδή στα δεδομένα της τελευταίας απογραφής πληθυσμού (2001) τα οποία επιτρέπουν και μια εκτεταμένη ανάλυση των χαρακτηριστικών του ΟΕΠ. Για να γίνει όμως δυνατή η ανάλυση αυτή, απαιτείται σε μια πρώτη φάση, η δημιουργία μια «γέφυρας» μεταξύ των 1.033 Καποδιστριακών Δήμων και των 325 νέων Δήμων, γέφυρα που δημιουργήσαμε μετά την κωδικοποίηση των νέων χωρικών ενότητων. Τα στοιχεία που επεξεργαστήκαμε εν συνεχεία αναφέρονται στα χαρακτηριστικά του μόνιμου οικονομικά ενεργού πληθυσμού των νέων δήμων ανεξάρτητα του τόπου εργασίας του, ενώ οικονομικά ενεργοί⁴ θεωρήθηκαν τόσο οι απασχολούμενοι όσο και οι άνεργοι. Είναι προφανές επομένως ότι, τα χαρακτηριστικά του ΟΕΠ δεν αντανάκλουν με ακρίβεια τον πραγματικό παραγωγικό ιστό του δήμου, ειδικά όταν λαμβάνεται υπόψη ότι, ένα μέρος των απασχολούμενων δεν εργάζεται στο δήμο κατοικίας του αλλά σε άλλο κοντινό ή πιο απομακρυσμένο δήμο⁵.

Για την ανάλυση των χαρακτηριστικών του ΟΕΠ σε επίπεδο δήμου, ορίσαμε τρεις κατηγορίες δεικτών που αφορούν (α) τη συμμετοχή του πληθυσμού 15 - 64 ετών στην παραγωγική διαδικασία, λαμβάνοντας υπόψη το φύλο και την κατανομή του σε 5 δεκαετίες ηλικιακές ομάδες, (β) την δημογραφική δομή του ΟΕΠ (αναλογία των φύλων, μέση και διάμεση ηλικία) και τέλος (γ) την κλαδική δομή του ΟΕΠ και ειδικότερα τον δείκτη συγκέντρωσης ή διαφοροποίησής του (δείκτης Theil⁶), παίρνοντας ως βάση υπολογισμού τους διψήφιους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Υπολογίσαμε έτσι συνολικά 23 δείκτες τους οποίους και χρησιμοποιήσαμε στην ανάλυσή μας.

*Επίκουρος Καθηγήτρια στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εργαστήριο Δημογραφικών & Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ).
e-mail: mdyken@prd.uth.gr

Τα συμπεράσματα μας βασίστηκαν σε στατιστικές μέθοδους ανάλυσης δεδομένων (Ανάλυση σε Κύριες Συνιστώσες και Μη-ιεραρχική Ταξινόμηση) έτσι ώστε να διαμορφωθεί μια πρώτη τυπολογία των νέων δήμων της χώρας μας. Στόχος ήταν η ανάδειξη διακριτών προφίλ σχετικά με το βαθμό συμμετοχής του πληθυσμού στην παραγωγική διαδικασία λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τις κύριες συνιστώσες που επηρεάζουν την ένταση του εξεταζόμενου φαινομένου. Προκειμένου να αποφευχθούν στατιστικά προβλήματα⁷, εξαιρέθηκαν από την παραπάνω ανάλυση οι 25 μικρότεροι πληθυσμιακά Δήμοι της Ελλάδας. Πρόκειται για μικρούς νησιωτικούς δήμους με μόνιμο πληθυσμό κάτω από τα 2.000 άτομα οι οποίοι συγκεντρώνουν περίπου το 0,15% του ΟΕΠ της χώρας και ως εκ τούτου, η εξαίρεσή τους δεν αλλοιώνει την συνολική εικόνα.

Σημαντική ανομοιογένεια ανάμεσα στους νέους δήμους

Εξετάζοντας τα κύρια χαρακτηριστικά του ΟΕΠ σε επίπεδο Δήμου, διαπιστώνεται ότι, με σταθμισμένο συντελεστή μεταβλητότητας (WCV) της τάξης του 6%, η διακύμανση μεταξύ των δήμων, σχετικά με το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων 15-64 ετών στην παραγωγική διαδικασία, είναι αρκετά περιορισμένη (Πίνακας 3), αναδεικνύοντας μια σχετική ομοιογένεια. Αντίθετα, οι δήμοι της Ελλάδας διαφέρουν σημαντικά ως προς την συμμετοχή των λεγόμενων «αδύνατων» ομάδων πληθυσμού. Πραγματικά, διαπιστώνουμε ότι οι μεγαλύτερες διακυμάνσεις, μεταξύ των δήμων, αφορούν πρώτα τους ηλικιωμένους 55-64 ετών (WCV =18%) και ακολουθούν οι νέοι 15-24 ετών (15,4%) και οι γυναίκες (13,4%). Η διαφοροποίηση, ως προς τη συμμετοχή των νέων 15-24 ετών, υποδηλώνει ταυτόχρονα, ότι, υπάρχουν ακόμα σημαντικές διαφορές μεταξύ των δήμων σχετικά με τη διάρκεια σπουδών της νέας γενιάς.

Παρατηρείται επίσης ανομοιογένεια ως προς τη δημογραφική δομή του οικονομικού ενεργού πληθυσμού, ενώ οι εντονότερες διαφορές αφορούν την κατανομή του ΟΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα αποτελεί ένα από τα πιο ισχυρά χαρακτηριστικά διαφοροποίησης των δήμων.

Οι πέντε σαφώς διαφοροποιημένες ομάδες Δήμων

Η Ανάλυση σε Κύριες Συνιστώσες είναι μια πολύ διαδεδομένη μέθοδος η οποία επιτρέπει την μείωση των δεδομένων και τον υπολογισμό περιορισμένου αριθμού συνθετικών μεταβλητών (συνιστώσες) οι οποίες αντανakλούν την πολυσυνθετικότητα του υπό μελέτη ζητήματος. Η εφαρμογή της μεθόδου αυτής κατέληξε στην διαμόρφωση τεσσάρων (4) νέων δεικτών - αντί των αρχικών 23 - με απώλεια πληροφορίας που δεν ξεπερνά το 15%, επίπεδο πολύ ικανοποιητικό. Κατά σειρά σημασίας, οι 4 αυτοί δείκτες αφορούν:

(α) το βαθμό διαφοροποίησης της κλαδικής σύνθεσης του ΟΕΠ: ο υψηλός βαθμός συσχετίζεται με την τριτογενεποίηση της απασχόλησης και τη διατήρηση του ανθρωπίνου δυναμικού στις μεταποιητικές δραστηριότητες, ενώ ο μικρός βαθμός με την κυριαρχία του πρωτογενή τομέα και το σχετικά υψηλό ποσοστό ενεργού πληθυσμού ηλικίας 55-64 ετών (κατά κύριο λόγο, ανδρών),

(β) το βαθμό συμμετοχής του πληθυσμού 15-64 ετών στην παραγωγική διαδικασία. Σημειώνουμε ότι, ο δείκτης αυτός συσχετίζεται έντονα με την αναλογία των φύλων καθώς και το ποσοστό συμμετοχής του γυναικείου πληθυσμού στον ΟΕΠ σε όλες τις ηλικίες με εξαίρεση την ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών.

(γ) το βαθμό υπεροχής του ανδρικού πληθυσμού στην παραγωγική διαδικασία. Ο δείκτης αυτός παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλή συσχέτιση με τις 3 μεσαίες ομάδες ηλικιών ενώ οι δυο ακραίες ομάδες δεν συμβάλλουν στην διαμόρφωση του δείκτη.

(δ) το βαθμό νεανικότητας του ενεργού πληθυσμού που αντανακλά σε σημαντικό βαθμό τη δημογραφική δομή του ΟΕΠ.

Με βάση τους παραπάνω δείκτες, προχωρήσαμε στην ταξινόμηση των νέων Δήμων έτσι ώστε να δημιουργήσουμε μια πρώτη τυπολογία. Η εφαρμογή της μη-ιεραρχικής ταξινόμησης οδήγησε στην δημιουργία πέντε διακριτών ομάδων.

- Η πρώτη εξ' αυτών περιλαμβάνει 80 δήμους οι οποίοι χαρακτηρίζονται από υψηλό - σχετικά με τον εθνικό μέσο όρο - ποσοστό συμμετοχής των 15-64 ετών στην παραγωγική διαδικασία. Στους Δήμους αυτούς, η ένταξη στην αγορά εργασίας των γυναικών 25-44 ετών είναι πολύ υψηλή, φτάνοντας σχεδόν το 70% για τις 25-34 ετών και το 64% για τις 35-44 ετών. Κατά συνέπεια, οι Δήμοι αυτοί παρουσιάζουν την πιο ισορροπημένη αναλογία των φύλων. Η κλαδική διαφοροποίηση του ΟΕΠ είναι ιδιαίτερα έντονη (Theil = 0,89) και συνοδεύεται από την έντονη τριτογενεποίηση της απασχόλησης. Σε αυτήν την ομάδα, εντάσσονται αρκετοί Δήμοι της Αττικής (ειδικά στην Βόρειες και Ανατολικές περιοχές) καθώς και τα μεγάλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας όπως και οι περισσότεροι Δήμοι - έδρες των Νομών.
- Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από 68 Δήμους οι οποίοι παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά με την πρώτη ομάδα όπως η υψηλή κλαδική διαφοροποίηση του ΟΕΠ και το ικανοποιητικό ποσοστό συμμετοχής των 15-64 ετών στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Σημαντικά όμως διακριτά χαρακτηριστικά των ενοτήτων που εντάσσονται στην ομάδα αυτή είναι η υψηλότερη συμμετοχή - ανεξαρτήτως φύλου - των νέων (15-24 ετών) στην παραγωγική διαδικασία (47% έναντι 36% για την 1η ομάδα) ενώ, σε σχέση με τις άλλες ομάδες, οι δήμοι της ομάδας αυτής χαρακτηρίζονται από τον πιο νεανικό οικονομικά ενεργό πληθυσμό καθώς η μέση και η διάμεση ηλικία είναι σαφώς χαμηλότερες από τους εθνικούς μέσους όρους. Στη δεύτερη αυτή ομάδα αυτή εντάσσονται καταρχάς δήμοι με έντονη τουριστική δραστηριότητα (και ειδικότερα οι μεγάλοι νησιωτικοί δήμοι) καθώς και ορισμένοι δήμοι των νομών Αττικής και της Θεσσαλονίκης.
- Η τρίτη ομάδα, με 50 Δήμους, διακρίνεται σαφώς από τις άλλες εξαιτίας της υψηλής συγκέντρωσης του ΟΕΠ στον πρωτογενή τομέα (δείκτης Theil < 0,6), και εν συνεχεία από το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής στην παραγωγική διαδικασία (66%), ειδικά στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες (οι Δήμοι που την αποτελούν παρουσιάζουν τάση γήρανσης καθώς το 17,1% του ΟΕΠ τους ανήκει στη ηλικιακή ομάδα 55-64 ετών έναντι του 9,1% σε επίπεδο χώρας). Η ομάδα αυτή συγκροτείται από Δήμους με μικρο-μεσαίο αστικό κέντρο και σημαντική αγροτική ενδοχώρα. Ενδεικτικά, μπορούμε να αναφέρουμε τους Δήμους Ελασσόνας, Ζαγοράς - Μουρεσίου, Παλαμά, Σοφάδων, Φαρκαδόνας, Φαρσάλων στην Θεσσαλία, ή ακόμα τους Δήμους Δυτικής Μάνης, Μεσσήνης, Νεμέας, Πύλου - Νέστορος, Τριφυλίας στην Πελοπόννησο.
- Η τέταρτη ομάδα (68 Δήμοι) παρουσιάζει συρρικνωμένη παραγωγική βάση καθώς μόνο το 57% των ατόμων ηλικίας 15-64 ετών συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία. Έχουμε επίσης στην ίδια ομάδα την υψηλότερη τιμή για τον δείκτη αναλογίας των φύλων (220 έναντι 165 για την χώρα), γεγονός που αφήνει να διαφανούν σημαντικά εμπόδια στην ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας (η περιορισμένη αυτή συμμετοχή αφορά όλες τις ηλικίες χωρίς καμία εξαίρεση). Διαπιστώνουμε ταυτόχρονα σχετική συγκέντρωση του ΟΕΠ σε περιορισμένο αριθμό κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, κυρίως δε στην γεωργία και τον τουρισμό (ως γνωστό σε αρκετές περιοχές της χώρας μας, η γεωργία και η κτηνοτροφία δεν έχουν εξαφανιστεί και παραμένουν σημαντικές συνιστώσες της τοπικής οικονομίας). Έτσι στην

ομάδα αυτή βρίσκονται πολλοί νησιωτικοί Δήμοι όπως πχ η Σκόπελος και η Λέσβος όπου ο τουρισμός αποτελεί σημαντική δραστηριότητα. Την ίδια εικόνα εμφανίζει όμως και πλήθος μη νησιωτικών δήμοι όπως πχ ο δήμος Σιθωνίας στην Χαλκιδική, ο δήμος Καλαμπάκας στα Τρίκαλα, οι οποίοι συστηματικά υστερούν ως προς το βαθμό συμμετοχής του γυναικείου πληθυσμού στην παραγωγική διαδικασία ενώ το σχετικό βάρος του «γηρασμένου» ενεργού πληθυσμού είναι αρκετά υψηλό (14,5%).

- Η τελευταία ομάδα συγκεντρώνει περιορισμένο αριθμό Δήμων (34) οι οποίοι παρουσιάζουν σχεδόν τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτούς της προηγούμενης ομάδας, όσον αφορά τόσο την ένταση της συμμετοχής του ανθρωπίνου δυναμικού στην παραγωγή όσο και το βαθμό κλαδικής διαφοροποίησης του ΟΕΠ. Εκείνο όμως που τους διαχωρίζει είναι η διαφοροποιημένη ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας η οποία είναι περισσότερο διευρυμένη, με αποτέλεσμα ο δείκτης αναλογίας μεταξύ των φύλων να βελτιώνεται σημαντικά. Τέλος, συγκριτικά με τις τέσσερις προηγούμενες ομάδες, η συμμετοχή του ανδρικού πληθυσμού στην παραγωγική διαδικασία είναι αρκετά περιορισμένη και δεν ξεπερνά το 67% (έναντι 75,3% σε επίπεδο χώρας). Σε αυτή την ομάδα, εντάσσονται κυρίως απομακρυσμένοι ή/και ορεινοί δήμοι.

Πίνακας 1 – Ποσοστό συμμετοχής του ΟΕΠ στον πληθυσμό 15 ετών και άνω

Χώρες	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Αυστρία	58,2	59,0	59,2	57,5	59,4	60,2	61,0	61,2	61,3
Βέλγιο	50,9	51,2	51,3	52,0	53,3	53,1	53,6	53,7	53,5
Βουλγαρία	51,4	50,8	49,9	50,6	49,7	51,3	52,6	53,8	53,0
Γαλλία	55,5	55,7	56,6	56,4	56,4	56,4	56,5	56,6	56,9
Γερμανία	57,5	57,3	57,3	56,9	58,8	59,2	59,4	59,7	59,9
Δανία	65,2	65,6	65,5	65,9	65,6	65,9	65,7	66,0	65,4
Δημοκρατία της Τσεχίας	59,6	59,5	59,2	59,0	59,4	59,3	58,8	58,5	58,7
Ελλάδα	51,5	51,9	52,5	53,3	53,2	53,4	53,4	53,5	53,7
Εσθονία	58,3	57,2	58,6	58,8	58,5	60,4	60,4	61,1	60,9
Ιρλανδία	59,2	59,6	59,7	60,1	62,0	63,2	63,9	63,4	61,6
Ισπανία	52,1	53,4	54,6	55,5	56,7	57,6	58,2	59,1	59,3
Ιταλία	48,3	48,8	49,3	49,6	49,1	49,2	48,9	49,3	48,7
Κύπρος	61,7	61,9	63,2	63,0	63,2	63,5	64,4	64,2	64,4
Λετονία	56,7	58,3	57,4	57,8	57,8	59,4	60,6	62,0	60,8
Λιθουανία	59,1	58,5	60,2	57,4	56,6	55,9	56,3	56,7	57,7
Λουξεμβούργο	53,8	54,8	54,2	55,0	55,6	55,0	55,9	56,0	58,2
Μάλτα	50,3	50,4	50,3	49,0	49,5	48,3	49,0	49,4	49,8
Μεγάλη Βρετανία	61,5	61,8	61,9	61,9	62,3	62,7	62,5	62,8	62,6
Ολλανδία	64,2	64,9	64,8	64,9	64,9	65,3	66,1	66,6	66,8
Ουγγαρία	48,9	48,9	49,7	49,5	50,2	50,6	50,5	50,1	50,1
Πολωνία	56,9	55,7	54,6	54,4	54,9	54,0	53,7	54,2	54,9
Πορτογαλία	61,5	62,1	62,1	61,9	62,2	62,5	62,6	62,5	61,9
Ρουμανία	63,2	57,8	55,9	55,6	53,9	55,0	54,8	54,5	54,4
Σλοβακία	60,5	59,7	60,1	60,1	59,5	59,1	58,8	59,3	58,9
Σλοβενία	57,7	58,1	56,4	59,0	59,2	59,3	59,7	59,5	59,4
Σουηδία	62,7	62,7	62,8	62,5	63,2	70,9	71,2	71,3	70,6
Φιλανδία	63,3	63,2	62,8	62,1	60,7	61,0	61,2	61,5	60,5

Πηγή: Βάσεις Δεδομένων Eurostat

Πίνακας 2. Ποσοστό ΟΕΠ (15 - 64 ετών) στον αντίστοιχο συνολικό πληθυσμό

Ηλικίες	Ανδρες	Γυναίκες	Σύνολο
15 - 24	44,6	33,3	39,2
25 - 34	92,5	65,7	79,4
35 - 44	94,2	60,3	77,2
45 - 54	87,6	45,7	66,5
55 - 64	51,7	18,9	34,5
Σύνολο	75,3	46,3	60,8

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή πληθυσμού 2001

Συμπεράσματα

Η συγκριτική ανάλυση των χαρακτηριστικών του ενεργού πληθυσμού επέτρεψε την ανάδειξη πέντε (5) προφίλ για τους νέους Δήμους της Ελλάδας. Οι δύο σημαντικότεροι παράγοντες διαφοροποίησης είναι: (i) ο βαθμός κλαδικής διαφοροποίησης του ΟΕΠ και (ii) η διαφορετική ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα οι πέντε ομάδες να διαφέρουν σημαντικά ως προς το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού 15-64 ετών στην παραγωγική διαδικασία (τα ποσοστά συμμετοχής του ανδρικού πληθυσμού 25-54 ετών δεν διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα στις ομάδες με εξαίρεση την 5^η, η οποία παρουσιάζει συστηματικά τα μικρότερα ποσοστά).

Η συνθετική τυπολογία που επιχειρήσαμε να διαμορφώσουμε, μας οδήγησε στη δημιουργία τριών μεγάλων κατηγοριών (Χάρτης 1): η πρώτη αποτελείται από τις δύο πρώτες ομάδες καθώς, πάρα τα προαναφερθέντα διακριτά χαρακτηριστικά, συγκεντρώνει δήμους με τον πιο υψηλό βαθμό αστικότητας⁸ όπου ταυτόχρονα καταγράφηκε και η υψηλότερη αύξηση του μόνιμου πληθυσμού τους στη δεκαετία 1991-2001 (>+15%, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για την Ελλάδα ήταν της τάξης του +7%). Η δεύτερη κατηγορία (3^η ομάδα) αφορά δήμους της υπαίθρου με μικρο-μεσαίο αστικό κέντρο το οποίο λειτουργεί ως πόλος έλξης για την ενδοχώρα. Αξίζει να σημειωθεί ότι, στην κατηγορία αυτή βρίσκονται Δήμοι οι οποίοι, με τον Καλλικράτη, ταυτίζονται πλέον με τις παλιές ιστορικές επαρχίες όπως είναι η περίπτωση του δήμου Ελασσόνας ή ακόμα του δήμου Φαρσάλων. Τέλος, η τρίτη κατηγορία (4^η και 5^η ομάδα) περιλαμβάνει τους υπόλοιπους δήμους της υπαίθρου οι οποίοι αντιμετωπίζουν εντονότερο πρόβλημα συμμετοχής του ανθρωπίνου δυναμικού τους στην αγορά εργασίας. Η κατάσταση αυτή μπορεί να εξηγηθεί - τουλάχιστον εν μέρη - την μείωση του μόνιμου πληθυσμού σε αρκετούς δήμους της τρίτης αυτής κατηγορίας κατά την περίοδο 1991-2001.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Θα ήταν μάλλον πιο ακριβές να μιλήσουμε για «ένταση της διάθεσης για συμμετοχή» παρά «ένταση της συμμετοχής» εφόσον ο Οικονομικός Ενεργός Πληθυσμός αποτελείται από (α) τους απασχολούμενους και (β) τους ανέργους οι οποίοι, παρά την θέλησή τους, δεν συμμετέχουν στην διαδικασία παραγωγής.

² Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, σύμφωνα με τα δεδομένα της Eurostat, το ποσοστό αυτό για το 2001 ήταν της τάξης του 51%. Η απόκλιση δεν αλλάζει τα συμπεράσματα ως προς την αναγκαιότητα διεύρυνσης της παραγωγικής βάσης.

³ Αξίζει να σημειωθεί ότι, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκκόλμης, τον Μάρτιο του 2001, προστέθηκε ο ειδικός στόχος του 50% για τους πιο ηλικιωμένους (55-64 ετών).

⁴ Στην τελευταία απογραφή πληθυσμού, οι οικονομικά ενεργοί αφορούσαν, για λόγους συγκρισιμότητας με τις προηγούμενες απογραφές, άτομα 10 ετών και άνω. Στην παρούσα έρευνα, οι δείκτες υπολογίστηκαν με βάση τον πληθυσμό της παραγωγικής ηλικίας (15 - 64 ετών).

⁵ Βλέπε Ντυκέν Μ.Ν., Κακλαμάνη Σ., Η καθημερινή κινητικότητα των απασχολούμενων στην Ελλάδα: μια προσπάθεια αποτύπωσης του φαινομένου. Δημογραφικά Νέα (Demo News), Τεύχος 6^ο, ΕΔΚΑ, Ιούλιος - Αύγουστος 2009.

⁶ Ο δείκτης Theil ορίζεται ως έξης: $H = -\sum_{i=1}^m p_i \ln p_i$ όπου m = αριθμός

κλάδων οικονομικής δραστηριότητας ενώ p_i δίνει το σχετικό βάρος των

$$H^i = \frac{H}{\ln(m)}$$

οικονομικώς ενεργών του κλάδου i. Ο δείκτης κυμαίνεται μεταξύ 0 και 1, διευκολύνοντας την ερμηνεία των τιμών που παίρνει. Όταν ο δείκτης τείνει προς τον 1, τόσο μεγαλύτερη είναι η διαφοροποίηση του ΟΕΠ σε σχέση με τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Αντίθετα, υπάρχει απόλυτη συγκέντρωση σε ένα και

μοναδικό κλάδο, όταν $H^i = 0$.

⁷ Οι πολύ μικροί δήμοι παρουσιάζουν υπό ομάδες πληθυσμού με πολύ μικρό αριθμό ατόμων, δημιουργώντας ζήτημα στατιστικής αξιοπιστίας.

⁸ Ο βαθμός αστικότητας αναφέρεται στο % του πληθυσμού που διαμένει σε Δημοτικά Διαμερίσματα που χαρακτηρίζονται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ, ως αστικά και πιο συγκεκριμένα, «αστικό χαρακτηρίζεται κάθε Δημοτικό ή Κοινοτικό διαμέρισμα του οποίου ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 2000 κατοίκους και άνω».

Πίνακας 3 - Βαθμός διακύμανσης των δεικτών χαρακτηρισμού του ΟΕΠ

Δείκτες	Ελλάδα	Δήμοι		
	Μέσος όρος	Ελάχιστη τιμή	Μέγιστη τιμή	Σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας
Ποσοστό συμμετοχής στην παραγωγική διαδικασία				
Σύνολο ατόμων 15 ετών και άνω	49,7	26,8	68,2	10,4
- Άνδρες	63,1	40,8	76,6	8,0
- Γυναίκες	36,8	12,9	60,2	18,6
Σύνολο ατόμων 15 - 64 ετών	60,8	45,7	80,6	5,9
- Άνδρες	75,3	56,7	89,0	4,8
- Γυναίκες	46,3	23,0	72,5	13,4
Άτομα ηλικίας 15-24	39,2	23,8	57,9	15,4
- Άνδρες	44,6	22,1	77,6	20,2
- Γυναίκες	33,3	19,8	49,9	14,1
Άτομα ηλικίας 25-34	79,4	59,5	88,1	5,7
- Άνδρες	92,5	71,0	98,9	3,1
- Γυναίκες	65,7	38,0	82,7	15,8
Άτομα ηλικίας 35-44	77,2	61,1	92,6	5,5
- Άνδρες	94,2	79,8	98,8	2,4
- Γυναίκες	60,3	31,9	87,7	15,0
Άτομα ηλικίας 45-54	66,5	48,0	90,6	6,6
- Άνδρες	87,6	69,8	95,9	3,7
- Γυναίκες	45,7	19,8	85,4	16,2
Άτομα ηλικίας 55-64	34,5	18,9	74,8	18,1
- Άνδρες	51,7	27,6	90,4	13,8
- Γυναίκες	18,9	7,7	61,5	31,1
Δημογραφικοί δείκτες				
Ποσοστό αναλογίας φυλών (άνδρες για 100 γυναίκες)	165,5	116,5	315,7	18,9
Μέση ηλικία ΟΕΠ	38,3	35,5	42,4	3,2
Διάρκεια ηλικία ΟΕΠ	37,7	34,2	43,3	3,9
Ποσοστό ατόμων έως 25 ετών	13,4	5,6	22,3	15,2
Ποσοστό ατόμων 55 ετών και άνω	10,7	5,8	24,4	28,7
Κατανομή ΟΕΠ κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας				
Πρωτογενή τομέα	14,4	0,3	92,9	80,2
Δευτερογενή τομέα	21,7	2,4	42,3	30,5
Τριτογενή τομέα	58,5	3,6	80,9	37,8
Δείκτης συγκέντρωσης / διαφοροποίησης (THEIL)	0,890	0,129	0,920	12,7

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή πληθυσμού 2001, ίδια επεξεργασία

Χάρτης 1: Τυπολογία των νέων Δήμων

